వ్యాస కౌముది

తెలుగులో చాటు కవిత్వం

డా.జొన్నలగడ్డ మార్కండేయులు

రాజాశ్రయ చాటుకవిత – శ్రీనాధుడు

ఇతర రాజులు :--

సర్వజ్ఞ సింగని ఆస్థానము:--

శ్రీనాధుడు పెదకోమటి వేమభూపాలుని ఆస్థాన విద్యాధికారి, ఒకసారి సర్వజ్ఞసింగ భూపాలుని కొలువుకు వెళ్ళి చెప్పిన ఈ క్రింది చాటువులో "సర్వజ్ఞ నామధేయము" శర్వునకు, రావు సింగ భూపాలునికి తప్ప ఇతరులకు చెల్లడము కుక్క సామజమేనని కీర్తించాడు. పెదకోమటి వేమారెడ్డి "నా ఆస్థానవాసివిగా ఉండి కూడా సర్వజ్ఞసింగనిని సర్వజ్ఞుడని కీర్తించుట నా కొలువును అవమానించినట్లవదా?" అని అడిగాడు. శర్వునకు తప్ప రావు సింగభూపాలునికి ఆ పేరు తగినదని చెప్పుకోవడము కుక్క సామజము వంటిదని నేను పరిహాసనిగూఢముగ చెప్పానని శ్రీనాధుడు సమర్థించుకున్న చాటువీ క్రిందది. పెదకోమటి వేమారెడ్డి పద్యములోని వ్యతిరేకార్థము గ్రహించి ఆనందపడ్డాడు.

సర్వజ్ఞనామధేయము
శర్వునకే రావు సింగభూపాలునకే
యుర్విం జెల్లును నితరుని
సర్వజ్ఞుండనుట కుక్కసామజమనుటే

సమస్యా పూరణ చమత్కారము

సింగ భూపాల ఆస్థానములోని ఒక భట్టుకవి 'కుక్కవా, నక్కవా, ఫణివా, పిల్లివా, బూతపిల్లివా' – అనే సమస్యను ఇచ్చి పూరించమన్నాడు. శ్రీనాధుడు సమస్యనిచ్చిన భట్టునే సంబోధిస్తూ చమత్కారము చూపాడు. సమస్యా పూరణము తెలుగు కవులకు సవాలు వంటిది. నేటికాలములో కూడా ఇది సరసులను ఆకట్టుకుంటున్న కవితాప్రక్రియయే! కవులనేకులు సమస్యా పూరణములో మిక్కిలి చమత్కారమును చూపిన విధానము కృష్ణరాయల కాలము నుంచీ ఎక్కువగా కనిపిస్తాయి. మంచి దాతల పట్ల శ్రీనాధుని అభిమానమీ చాటువు.

తక్కక రావు సింగవసుధావరు డర్థుల కర్థమిచ్చుచో
దిక్కుల లేని కర్ణుని దధీచిని ఖేచరువేల్పుమాను పెం
పెక్కిన కామధేనువు శిబీంద్రుని నెన్నెదు భట్ట! దిట్టవై
కుక్కవొ! నక్కవో! ఫణివొ! కోతివొ! పిల్లివొ! బూతపిల్లివో!

కొండవీటి అభిమానము

ఎన్ని రాజ్యాలు తిరిగి ఎందరు రాజులనాశ్రయించినా తాను కొండవీటి వాసినని శ్రీనాధుడు సగర్వంగా చెప్పుకున్నాడు.

పర రాజ్య పర దుర్గ పరవైభవశ్రీల--గొనకొనివిడనాడు కొండవీడు
పరిపంధిరాజన్య బలముల బంధించు--కొమరుమించిన బోడు కొండవీడు
ముగురు రాజులకు మోహంబు పుట్టించు--గుఋుతైన యుర్చిత్రాడు కొండవీడు
చటువిక్రమకళా సాహసంబొనరించు--కుటిలాత్ములకుగాడు కొండవీడు
జవన ఘోటక సామంత సరస వీర
భటనటానేకహాటకప్రకటగంధ
సింధురారవ మోహన శ్రీలదనరు
కూర్మినమరావతికి జోడు కొండవీడు.

శ్రీనాధుని దేశాటనము--చాటువులు

శ్రీనాధుడు మహాకవి ఎదురులేని కవినని నిరూపించుకుంటూ నానారాజ సందర్శనము చేశాడు. ఈ దేశాటనములో రాజులనే కాక దేశ, స్థల, పురవర్ణనలు, స్త్రీల వర్ణనలు చేశాడు. కావ్య, ప్రబంధ శైలిగల ఈ చాటుపద్యములు తెలుగు పద్యప్రియముల మనసులను దోచుకున్నాయి. సాంఘిక చరిత్ర రచయితలకు శ్రీనాధకవి కాలము నాటి సాంఘిక చరిత్ర అవగాహనకు తోడ్పడ్డాయి.

పల్నాటి సీమ:--

శ్రీనాధునకు పల్నాటి సీమలో వరి అన్నము దొరకలేదు. నీరు దొరకలేదు. శృంగారము మాట దేవుడెరుగు, చూడ చక్కని యువతులు కూడా కనబడలేదు. ఎక్కడ చూసినా చిల్లర దేవుళ్ళు. రంభ కూడా ఏకులు వడకాలి. రాజు ఎద్దులు కట్టి మడి దున్నుకుంటున్నాడు. దాతలు సున్న అని పలనాటి పల్లెటూళ్ళను కవి ఈసడించుకుని చాటువులలో మనకందించాడు.

జొన్నకలి జొన్న యంబలి
జొన్నన్నము జొన్నపిసరు జొన్నలె తప్పన్
సన్నన్నము సున్నసుమీ
పన్నుగ పల్నాటి సీమ ప్రజలందరకున్

చిన్న చిన్న రాళ్ళు చిల్లర దేవుళ్ళు
నాగులేటి నీళ్ళునాపరాళ్ళు
సజ్జ జొన్న కూళ్ళు సర్పంబును దేళ్ళు
పల్లెనాటి సీమ పల్లెటూళ్ళు

రసికుడుపోవడు పల్నా
డెసగంగా రంభయైననేకులె వడకున్
వసుధేశుడైన దున్నును
కుమార్స్తుండైన జొన్నకూడే కుడుచున్

అంగడియూరలేదు, వరియన్నము లేదు, శుచిత్వమేమిలే
దంగనలింపుగారు ప్రియమైన వనంబులు లేవు నీటికై
భంగ పడంగ జాలెడు కృపాపరులెవ్వరు లేరు దాతలె
న్నంగనుసున్న గాన పలనాటికి మాటికి పోవనేటికిన్

వరియన్న భోజనప్రియుడైన శ్రీనాథుడు జొన్న సంకటిని మాత్రము భరించలేకపోయాడు. ఒకరింట్లో వడ్డించిన జొన్నకూడు, బచ్చలి కూర తినలేక కృష్ణునితో ఇలా మొరపెట్టుకున్నాడు.

ఫుల్లన సరోజ నేత్ర! యలపూతన చన్నుల చేదు ద్రావి నా
డల్లదావాగ్ని మ్రింగితినటంచును నిక్కెదవేల తింత్రిణీ
పల్లవ యుక్తమౌనుడుకు బచ్చలి శాకము జొన్న కూటితో
మెల్లన యొక్క ముద్ద దిగమ్రింగుము నీపసగాన నయ్యేడిన్

శ్రీనాథుని కాలములో గ్రామ పురోహితులు తమ గ్రామానికి వచ్చిన ప్రముఖులను ఇంటికాహ్వానించి భోజనము పెట్టేవారు. అందుచేత తప్పనిసరిగా అట్టి ఘనుల ఆహ్వానమును తిరస్కరించలేక వెళ్ళవలసి వచ్చినపుడు ఒక గ్రామములో ఒక పురోహితుడింటి వాతావరణంలో వారి అసౌకర్య ఆతిథ్య మర్యాద ఏవిధంగా ఉందో జరిగిన అనుభవాన్ని చాటు పద్యంలో చెప్పకుండా ఉండలేకపోయాడు..

దోసెడు కొంపలో, పసులు త్రొక్కిడి మంచము, దూడరేణమున్
పాసినవంటకంబు పసిబాలుర శౌచము విస్తరాకులన్
మాసిన గుడ్డలున్ తలకు మాసిన ముండలు వంటకుండలున్
రాసెడు కట్టెలున్ దలపరాదు పురోహితులింటికృత్యముల్

కొంప చిన్నది. పశువులు, పేడ, రాసెడు కట్టెలు, నున్నటి బోడిగుండు మీద మొలుస్తూ, మొలుస్తున్నట్లున్న జుట్టులా ఆవరించి ఉన్న బొడిపెల కుండలలో వంట--ఆ పాసి వంట తినడానికి వడ్డించిన విస్తరి, చంటి పిల్లాడి విరోచన రంగులో ఉందని ఏవగింపు కలిగిస్తున్న నాటి పురోహితుల అశుభ్ర జీవన ఇంటి వాతావరణాన్ని చాటువుగా మనకందించాడు.------శ్రీనాథునికి పల్నాటి సీమలో గానీ, లేదా ఇతర ప్రాంత పర్యటనలోగానీ దాహము తీర్చగల మంచినీరు లభించక పోయుండాలి. ఈ క్రింది చాటువులో సిరిగలవాడైన విష్ణువు లక్ష్మితోబాటు పదహారు వేల మందిని ఏలుతున్నాడు. తిరిప మెత్తుకునే నువ్వు దయచేసి పార్వతితో సరి పెట్టుకుని నెత్తిమీది గంగను విడిచి పెట్టమని అడిగిన చాటువు ఈ క్రిందిది.

సిరిగలవానికి చెల్లును
గరితలు పదియారు వేల తగ పెండ్లాడన్
తిరిపమున కిద్దరాండ్రా
పరమేశా గంగ విడుము పార్వతి చాలున్

<u>ద్రావిడ భోజనము</u>

తొలుత వడ్డింత్రు దొడ్డమిర్యపుచారు బొగవెళ్ళ చిమ్మిరేగ
పలుతెబులుంగులతోడ పచ్చళ్ళు చవిగొన్న బ్రహ్మరంధ్రము బారునావ
యవిసాకు వేచిననార్నెల్లు పసిలేదు పరిమళమొంచిన పండ్ల సొగచు

వేపాకు వెండించి వేసిన పొళ్ళను కంచానగాంచిన గ్రక్కువచ్చు
అరవవారింటి విందెల్ల నాగడంబు
చెప్పవత్తురు తమ తీరు సిగ్గులేక
చూడవలసెను ద్రావిళ్ళకీళ్ళుమేళ్ళు

చక్కటి భోజనము కోసము శ్రీనాథుడు అర్రులు చాచినట్లుగా దేశాటన పద్యాలు చెపుతున్నాయి. కర్ణాటక రాజ్యము వెళ్ళినపుడు రాజ దర్శనముకానప్పుడు చెప్పిన పద్యములో సరియైన భోజనము దొరకక పడిన ఇబ్బంది ఈ క్రింది పద్యము.

కుళ్ళాయుంచితి కోక చుట్టితి మహాకూర్పాసముందొడ్గితిన్
వెల్లుల్లిందిలపిష్టముమ్మెసవితన్ విస్సస్తవడ్డింపగా
చల్లాయంబలిదావితన్ రుచులు దోషంబంచుపోనాడితిన్
తల్లీ కన్నడ రాజ్యలక్ష్మి దయలేదా! నేను శ్రీనాథుడన్

శ్రీనాథునికిష్టమైన భోజనము పూటకూటింటిలో దొరికేది కాబట్టే దేశాటన చేయగలిగాడని నిశ్చయముగా చెప్పవచ్చు. నచ్చని భోజనము గురించి చాటువులు గుప్పించిన శ్రీనాథునికిష్టమైన భోజనము ఒక పూటకూటింట్లో ఎలా ఉందో క్రీడాభిరామములో ఉంది. క్రీడాభిరామము శ్రీనాథుని రచనగానే భావిస్తున్నారు కానీ అది వినుకొండ వల్లభరాయ రచనగా వివాదములో చిక్కుకుంది. ఆ రోజులలో కప్పురభోగి అనే వరిబియ్యం అన్నంగా వడ్డించబడేది. లక్ష్మణ వజ్జల అనే పూటకూళ్ళవ్వ ఒక రూకకు పిండివంటలతో పెట్టిన రుచికరమైన భోజన వర్ణన ఈ క్రింది పద్యములో ఉంది.

కప్పురభోగి వంటకము కమ్మని గోధుమ పిండి వంటయున్
గుప్పెడు పంచదారయును కాచినయాలనే పెస
ర్పప్పును కొమ్మునల్లనటిపండ్లును నాలుగునైదునంజులున్
లప్పలతోడ క్రొంబెరుగు లక్ష్మణవజ్జలయింటరూకకున్

శ్రీనాథుడు మహాకవి. ఈశ్వరార్చన కళాశీలుడు. కానీ నాటికాలములో సహజమైన వేశ్యాలోలత్వమునకు అతీతుడని చెప్పడము దురభిమానమవుతుంది. సంపాదనలో వేశ్యార్పితముంది కాబట్టే కనకాభిషేకము చేయించుకున్న సొమ్ము దాచుకోలేకపోయాడు. వ్యవసాయము చేయవలసివచ్చింది. అందుచేత దేశాటనలో కనిపించిన సౌందర్యవతుల గురించి చాటువులు చెప్పాడు... వేశ్యావర్ణణ కావ్యాలలో కూడా ఉంది. అంతమాత్రమున శ్రీనాథుని పచ్చి శృంగారమును చాటువులలో ఉదహరించ తగ్గవే అయినావాటి కర్తృత్వ వివాదము కూడా పరిగణలోనికి తీసుకోవాలి. ఇలాంటి చాటవులను శృంగారచాటువుల శీర్షికన ప్రత్యేకముగా ఉదహరించుకుని ఇతర కవులతో బాటు చదువుకోవాలి. అందుచేతనే ఆ చాటువులను ప్రస్తుతానికి విడిచి వేరే శీర్షికలో శృంగార చాటువుల్లో చేరుద్దాము. పెద్దరాజుల పాలనలో ప్రజలకు కష్టాలు తప్పవు. పీడించడమే పరమావధిగా పెట్టుకున్న ఒడ్డె రాజులు మహాకవిని ఆదరించలేకపోయారు. సామాన్యులనే కాదు, పన్నుకట్టలేకపోతే ఆస్థాన కవిగా గౌరవించదగిన ఒక మహోన్నత వ్యక్తికి ఆశ్రయం కలిపించడానికి బదులు శిక్షించి ప్రజాహింసలో ఎంతటి హీన చరిత్ర మూట కట్టుకున్నారో ఆ మహాకవి చాటువుకు సాక్ష్యమై నిలిచారు.

కవిరాజు కంఠంబు కౌగిలించెను కదా----పురవీధి నెదురెండ పొగడదండ
ఆంధ్రనైషధ కర్తయుంఘ్రియుగ్మంబున---తగిలియుండెనుగదా నిగళయుగము
వీరభద్రా రెడ్డి విద్వాంసు ముంజేత----వియ్యమందెనుగదా వెదురు గొడియ
సార్వభౌముని భుజాస్తంభమెక్కెంగదా------నగర వాకిట నుండు నల్లగుండు

కృష్ణవేణమ్మ గొనిపోయెనింతఫలము---- బిలబిలాక్షులు తినిపోయె తిలలు పెసలు

బొడ్డుపల్లెను గొడ్డేటిమోసపోతి----- ఎటుల చెల్లింతు టంకంబులేడునూర్లు

ఏడునూర్ల పన్ను చెల్లించి శిక్ష తప్పించుకున్నాడో లేదో కానీ అవసాన కాల దురవస్థలో కూడా స్వర్గలోకపు కవులకు గుబులు పుట్టిస్తూ మరణిస్తున్నాని చెప్పుకుంటూ తన్నాదరించిన వారికిలా కృతజ్ఞతలు చెప్పిన రాజసము ఒక్క శ్రీనాథ కవిలోనే చూడగలమన్న ఈ చాటువు ఎప్పుడు చదివినా కవిసార్వభౌమునికి నివాళి అవుతుంది.

కాశికావిశ్వేశుకలిసె వీరా రెడ్డి--రత్నాంబరంబులే రాయడిచ్చు

రంభగూడె తెనుంగురాయరాహుత్తుండు--కస్తూరికే రాజు ప్రస్తుతింతు

స్వర్గస్తుడయ్యె విస్సన్న మంత్రి మరిహేమ-- పాత్రన్నమెవ్వని పంక్తికలదు

కైలాసగిరిపండెమైలారు విభుడేగి--- దినవెచ్చమేరాజు తీర్పగలడు

భాస్కరుడుమున్నెదేవుని పాలికరిగె -- కలియుగంబునని కనుండ కష్టమనుచు

దివిజ కవివరు గుండియల్దిగ్గురనగ--నరుగుచున్నాడు శ్రీనాథుడమరపురికి

శ్రీనాథుని తరువాత, తెలుగుభాష స్వర్ణయుగమైన రాయల సభలో చాటు కవిత ఎలా మనఃప్రియముగా ఉంటుందో వచ్చే సంచికలో చూద్దాము.